

1 Mindben, akik lényegében mi — is — vagyunk.

A Hallgatótag férfival — Szilágyi Nándor ad külsőt a szerepnek — együtt.

GEROLD László

SINKÓ-DRÁMA A PROLOGBAN

A Zágrábban megjelenő negyedévi színházi folyóirat, a *Prolog* 58. száma közli Slobodan Šnajder *Confiteor* c. drámáját, amelynek főszereplője Sinkó Ervin. Az utóbbi években mind nyilvánvalóbb Sinkó-redivivus magyarázatát elsősorban a sztálinizmusnak mint irodalmi témának a népszerűségében kell keresni. Valóban, Sinkó Ervin élete és művei, elsősorban az *Optimisták* s ennek kalandos történetéről készült *Egy regény regénye* gazdag tárháza azoknak az epizódoknak, melyekből a sztálinizmus mint huszadik századi jelenség képe összeállítható, kialakítható. Sinkóék sorsa Szabadkától Pesten, Kecskeméten, a bécsi és párizsi emigráción át Moszkváig, s onnan az emigráció újabb állomásaiig — a hontalanságnak és a honkeresésnek olyan sajátos európai útirányát mutatja, amely századunk második negyedén túl, napjainkig jelképesnek tekinthető. Közösséget kereső kiközösítettek adták és adják egymásnak át az intellektuális hontalanság stafétabotját: a Sinkó-téma Sinkótól függetlenül létezik és érdekli korunkat.

Slobodan Šnajder Bosnyák István néhány évvel ezelőtti Sinkó-dramájával (*Nehéz honfoglalás*) ellentétben nem elsősorban az életrajz részleteivel foglalkozik, bár a négyrészes mű első két „felvonása”, az Apatinban, Szabadkán, Pesten történő 1905 és 1919 közötti *Élek*, és a Bécsben, Párizsban Moszkvában, majd újból Párizsban játszódnó 1935 és 37 közötti *Meghalok* c. rész, zömmel életrajzi jellegű. Šnajdert a Sinkó-modell érdekli. A *Confiteor* arról szól, miért nem sikerül, nem sikerülhet az embernek az, ami után vágyik. S ehhez a témához szolgáltat a sinkói történet adalékokat, azzal, hogy az örök vándor motívumát az életrajz alapján könnyű politikai keretbe helyezni.

Az író Sinkót a „lebegők” kasztjához tartozónak látja, ahogy erre a drámához mellékelte Chagall-kép, *A város felett* és a mottóul választott Dante-idézet utal. A pokol tornácáról, a limbusról éneklő Dantet idézi Šnajder, elsősorban az „életünk reménytelen kívánság” sor alapján jelezve Sinkó és a hozzá hasonló, a forradalomban hívó európai értelmiségiek sajátos helyzetét, „az el nem kárhozott, de a mennyországra nem jogosult lelkek” tornacélétét. A dráma címe, a gyónás latin formulájának kezdő szava, magyarul: gyónom, megvallom, ugyanerre vonatkoztatható. Šnajder olvasatában Sinkó minden szövege gyónás jellegű, s az Úr, akihez fohászkodik, a forradalom.

Sinkó kétségtelenül alkalmas drámai hős, bár a fogalomnak némileg

módosított változata illik rá. Nem cselekvő, nem aktív hős, inkább olyan valaki, aki elszenvedi a történelmet. Az sem tagadható, időnként úgy tűnik, nem is érti, mi történik vele és körülötte, hipnotizáltan vagy talán holdkórosan vándorol. Ezzel magyarázható, hogy Sinkónál erőteljesebb drámai alak Czóbelné Lányi Sarolta a maga asszonyi és művésztragédiájával, vagy Babel a maga tragikomikus túlélési igyekezetében. Sinkó vagy szenvedő vagy szemlélő szereplője saját történetének. Igazi lebegő. Ebből adódóan Šnajder sem törekszik különösebb egyénítésre, nála Sinkó nem személyes jelenlétével hitelesíti azokat a helyeket, amelyekbe sodródik. S ez aláhúzza a *Confiteor* tézis jellegét, azt, hogy legalábbis a főszereplő szálán nem igazi dráma. Bosnyák bőbeszédű szövege emberileg is és drámai helyzet tekintetében is meggyőzőbb. Természetesen badarság lenne Šnajderen a hús-vér Sinkót, s a sinkói életrajzot számonkérni, amikor az ő szándéka nem ennek visszaadása, de vajon másként reagálna-e ő, ha történetesen Kranjčevićről vagy Krležáról írna drámát egy magyar író. A dráma íve Šnajdernél az életrajz töredékeitől a vízióig terjed, de valahogy inkább a befejezni, a lezárni nem tudás vergődését érzem, s nem a konkrétól az általánosig emelkedő szárnyalást. A Kordunban és Zágrábban játszódó *Limbus* c. harmadik „felvonás”, cselekményideje 1943, 45, 48 és az idők végtelenje, esést mutat az előző két részhez viszonyítva, bántóan sablonos. A halál utáni negyedik rész, amikor Sinkó a mennyből nézi a tankok bevonulását Prágába, 1968-ban, nemcsak konstruált, hanem végtelenül naiv is. Érzésem szerint Šnajder kezéből kicsúszott a vezérfonál, műve derékba tört, megoldásai felemásak, csupán a tézis kiszolgálói. A dráma jobb részei az első és második „felvonásban” találhatóak. Végezetül az az apróság sem hagyható szó nélkül, hogy a magyar szereplők nevét magyar írásmóddal közli, de Sinkó és Sinkóné nevét nem, hanem horvátra átírva (Šinko). S nem egészen értem, milyen funkciója van ennek a mondatának: „Zašto su nama Mađarima svi ljudski jezici tako teški?”, amelyet Lányi Sarolta szájába ad, holott a felhasznált forrásból — naplótöredék, *Kritika* 1981/6 — kiderül, hogy a fordítással küszködő költőnő azért panaszkodik, mert nem tanult latint, s ily módon megoldhatatlan problémái adódnak munkája során. Mind tartalmilag, mind dramaturgiailag funkció nélküli, téves mondat a fenti.

A *Prolog* — jelezve, hogy a Sinkó-téma mennyire jelen van napjainkban — részleteket közöl Bosnyák *Nehéz honfoglalásából*, a szerző eszszéje kíséretében, s átveszi a jelzett *Kritika-szám* Lányi Saroltával kapcsolatos írásait is.

G. L.